

*Кожевников В. М., доктор педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри загальної психології та педагогіки
Макіївського економіко - гуманітарного інституту (м.Макіївка)*

ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА КОНТРОЛЮ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСТУПНОСТІ ПРОФІЛЬНОЇ ШКОЛИ І ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ НА АДМІНІСТРАТИВНО - УПРАВЛІНСЬКОМУ РІВНІ

У статті представлено засоби реалізації та контролю забезпечення наступності. Розглянуто план проведення бесіди з керівниками, наведено етапи спостереження діяльності керівників, презентована теоретична технологічна модель реалізації керівниками організаційно - дидактичних засад забезпечення наступності загальноосвітньої профільної школи і вищого навчального закладу.

Ключові слова: план проведення бесіди; етапи спостереження діяльності керівників, теоретична технологічна модель реалізації наступності.

В статті представлені средства реализации и контроля обеспечения преемственности. Рассматривается план проведения беседы с руководителями, приведены этапы наблюдения деятельности руководителей, презентована теоретическая технологическая модель реализации руководителями организационно - дидактических основ обеспечения преемственности общеобразовательной профильной школы и высшего учебного заведения.

Ключевые слова: план проведения беседы; этапы наблюдения деятельности руководителей; теоретическая технологическая модель реализации преемственности.

Постановка проблеми в загальному вигляді її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У статті наступність як загально педагогічна категорія розуміється у сенсі спрямованості на забезпечення взаємоузгодженості, взаємозв'язку та розвитку суміжних ланок, рівнів і етапів освіти й допрофесійної та професійної підготовки, оскільки вона забезпечує їхній подальший поступовий розвиток та ефективність. Зміст наступності як педагогічної категорії виявляється в реалізації принципу наступності, закономірностей та спадкоємних зв'язків у її забезпеченні всіма суб'єктами взаємодії профільної школи і вищого навчального закладу з метою динамічного розвитку освітнього процесу. Ми вважаємо, що вагомим чинником досягнення якості є цілеспрямоване забезпечення наступності старшої профільної школи і вищого навчального закладу, перш за все, на адміністративно - управлінському рівні через діяльність керівників щодо організації навчально - виховного процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Аналіз наукових досліджень і практики освіти показує, що ідея старшої профільної школи знаходить розуміння та підтримку в педагогічному середовищі школи і вищого навчального

закладу завдяки її певним перевагам. Сьогодні соціальним замовленням для формування профілів навчання в ліцях виступають факультети університету за результатами маркетингових досліджень освітніх потреб, бажань потенційних ліцеїстів та їхніх батьків [3, с. 165]. В нових умовах керівник профільної школи і вищого навчального закладу є лідер, здатний згрупувати, об'єднати колектив однодумців, створити умови для стратегічних дій і забезпечити плюралізм у тактиці [3, с. 167]. До того ж слід урахувувати необхідність та складність динамічних змін у наступності традиційної методології організаційної діяльності керівників вищої школи і нової методології у сучасній парадигмі [1; 2; 4; 5]. Нова парадигма освіти породила також відповідні методологічні, теоретичні, методичні та організаційно – технологічні проблеми, які необхідно розв'язати.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується означена стаття. Аналіз науково - методичної літератури у руслі проблеми, що розглядається у статті показав – означених вище засобів реалізації та контролю забезпечення наступності профільної школи і вищого навчального закладу в діяльності керівників цих навчальних закладів розроблено не було.

Формування цілей статті (постановка завдання). Головним завданням нашої

Питання педагогіки

роботи вважаємо розгляд плану проведення бесіди з керівниками, етапів спостереження їхньої діяльності, а також теоретичної технологічної моделі реалізації керівниками організаційно - дидактичних засад забезпечення наступності загальноосвітньої профільної школи і вищого навчального закладу.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Важливим внеском в розвиток методики і методології наступності профільної школи і вищого навчального закладу у нашому дослідженні вважаємо наступні засоби:

I. План проведення бесіди з керівниками (за компонентами і механізмами динаміки забезпечення наступності)

1. Роль і характер вашої взаємодії в організації забезпечення наступності профільної школи і вищого навчального закладу.

2. Ваші дії у змісті організації власної діяльності, вчителів і викладачів професорсько-викладацького складу, навчальної діяльності старшокласників шляхом порівняння цілей і завдань, аналізу змісту, врахування можливостей форм, методів, засобів діяльності.

3. Ваші дії у формах власної діяльності та вчителів і викладачів, старшокласників як майбутніх студентів шляхом планування та проведення заходів, самоврядування учнівської молоді.

4. Ваші дії у виборі методів організації власної діяльності та впливів на педагогічну діяльність учителів і викладачів, навчальну діяльність старшокласників.

5. Визначення особливостей проведення моніторингу забезпечення наступності на етапі взаємодії.

6. Шляхи підсилення вашої взаємодії у забезпеченні наступності профільної школи і вищого навчального закладу.

7. Основні механізми підсилення змісту вашої діяльності, вчителів і викладачів, старшокласників.

8. Основні механізми підсилення форм організації вашої діяльності, учителів і викладачів та старшокласників.

9. Ваші дії з підсилення ефективності методів організації власної діяльності, вчителів і викладачів, навчальної діяльності старшокласників.

10. Особливості проведення моніторингу забезпечення наступності на етапі консолідації.

11. Зміст місії вашого навчального закладу та її завдання.

12. Особливості проведення моніторингу забезпечення наступності у реалізації місії.

13. Запровадження стратегій у технологіях реалізації змісту вашої діяльності, учителів і викладачів, старшокласників.

14. Запровадження стратегій у технологіях реалізації форм вашої роботи, учителів і викладачів, навчальної діяльності старшокласників.

15. Запровадження стратегій у технологіях реалізації методів вашої роботи, учителів і викладачів, навчальної діяльності старшокласників.

16. Особливості проведення моніторингу забезпечення наступності у реалізації стратегій.

II. Етапи спостереження організаційно – управлінської діяльності керівників.

1. Визначення мети спостереження (управління забезпеченням наступності профільної школи і вищого навчального закладу керівниками у навчально-виховному процесі).

2. Вибір об'єкта дослідження (директори, заступники директорів профільних шкіл, ректори, проректори, декани, завідувачі кафедрами вищих навчальних закладів).

3. Уточнення предмета дослідження (функції управлінського циклу).

4. Планування ситуацій спостереження (повсякденна організаційна робота, проведення педагогічних нарад, Учених рад, засідань деканатів і кафедр та ін.).

5. Вибір способів спостереження (відкрите).

6. Встановлення терміну спостереження (періодичне).

7. Вибір способів запису матеріалу, що досліджується.

8. Проведення спостереження за виявленням умінь управління забезпеченням наступності профільної школи і вищого навчального закладу керівниками: прийняти управлінське рішення (визначити мету, знаходити зв'язки між наявним та бажаним, вибирати альтернативи); розподіляти повноваження, делегувати їх, ділитися

правами, розподіляти роботу і завдання за наявних ресурсів часу, ураховувати кваліфікацію, компетенції і повноваження підлеглих працівників; фінансово-економічне управління (створення сприятливих фінансових умов, пошук шляхів альтернативного фінансування, економічне обґрунтування інноваційної діяльності); використання інформації: фіксуються й інтерпретуються результати вивчення індивідуальних портфоліо старшокласників, висвітлюються досягнення в навчальній та науково-дослідній діяльності, узагальнюється інформація про ефективність реалізованих управлінських рішень; зовнішня презентація: система взаємної презентації особистісного доробку всіх суб'єктів взаємодії, спільні науково-практичні конференції, професійні майстер-класи, Дні науки, випуск друкованої продукції тощо; підприємливість в освіті, збут продукції та надання освітніх послуг (роль керівника як підприємця й реформатора в освіті, проведення інноваційних змін, створення програми індивідуальної освітньої траєкторії старшокласників).

9. Оброблення й інтерпретація отриманої інформації.

III. Теоретична технологічна модель реалізації керівниками організаційно-дидактичних засад забезпечення наступності загальноосвітньої профільної школи і вищого навчального закладу.

Структура процесу розгортання керівниками наступності профільної школи і вищого навчального закладу на адміністративно-управлінському рівні).

1. Реалізація вимог та основ: демократизації управління в педагогічній системі профільної школи; впровадження технологій управлінської діяльності керівників профільної школи і вищого навчального закладу; реалізація положень Болонської декларації, що передбачає ряд заходів, серед яких важливе місце займає впровадження в систему вищої освіти Європейської кредитно-трансферної системи (ECTS); реалізація провідних документів модернізації національної освіти України, у яких підкреслюється актуальність феномену забезпечення наступності профільної школи і вищого навчального закладу, що сьогодні стає предметом обговорення нової методології, створення нового науково-

теоретичного обґрунтування забезпечення наступності профільної школи і вищого навчального закладу, впровадження сучасних підходів та технологічного її забезпечення в організаційній діяльності керівників; директивних і нормативних документів, аналізу передової практики роботи профільних шкіл та вищих навчальних закладів щодо впровадження змісту принципів забезпечення наступності профільної школи і вищого навчального закладу в організаційній діяльності керівників (директор, заступники директора та ректор, проректори, декани, завідувачі кафедр), технологічної моделі реалізації забезпечення наступності.

Сучасні реалії в системі профільного навчання та вищої освіти потребують якісного осмислення й інноваційного запровадження прогресивних тенденцій у сферу педагогічної практики. Організаційно-дидактичне забезпечення наступності слід розглядати, як системне оволодіння керівниками профільної школи і вищого навчального закладу організаційно-управлінськими функціями.

2. Реалізація принципів забезпечення наступності профільної школи і вищого навчального закладу, що регламентують організаційно-управлінську діяльність керівників щодо розвитку педагогічної системи цих навчальних закладів:

- принцип взаємодії означає, що керівникам профільної школи і вищого навчального закладу необхідно організувати взаємозв'язок, взаємну підтримку всіх суб'єктів навчально-виховного процесу;

- принцип консолідації діяльності означає спеціальну спрямованість взаємодії керівників на забезпечення подальшого поступового розвитку цілей, завдань, змісту, форм, методів, засобів організації навчально-виховного процесу у вимогах реформування профільної школи і вищого навчального закладу, модернізації освітнього процесу та науково-технічного прогресу;

- принцип концептуальної спрямованості (визначення місії). Він потребує визначення керівниками профільної школи і вищого навчального закладу призначення, особливої ролі або відповідального завдання, переваг цих навчальних закладів, тобто їх місій;

Питання педагогіки

- принцип визначення стратегій розвитку профільної школи і вищого навчального закладу. Потребує виділення керівниками цілей і змісту технологічного забезпечення наступності навчально-виховного процесу профільної школи і вищого навчального закладу;

- принцип взаємного узгодження цілей, завдань, змісту навчальних планів, програм, методів, засобів, форм організації навчально-виховного процесу згідно з профілями школи та відповідними факультетами вищого навчального закладу.

3. Реалізація міри та характеру прояву закономірних зв'язків і залежностей:

- у взаємодії:

а) закономірність: адекватна та цілеспрямована організація процесу взаємодії керівників, учителів, викладачів, старшокласників (профільної школи і вищого навчального закладу) виступає як об'єктивно необхідний зв'язок у забезпеченні наступності між суміжними етапами освіти;

б) правило (керівникам профільної школи і вищого навчального закладу необхідно вибирати цілі, завдання, зміст, упроваджувати у своїй діяльності форми, методи, засоби, що спрямовані на взаємну підтримку діяльності всіх суб'єктів профільної школи і вищого навчального закладу);

в) закономірність (збільшення напрямів взаємодії у діяльності керівників, учителів, викладачів, старшокласників надає більше можливостей для ефективного забезпечення наступності профільної школи і вищого навчального закладу в навчально-виховному процесі);

д) правило (керівникам профільної школи і вищого навчального закладу необхідно планувати і реалізувати всі вагомні напрямки взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу);

- у консолідації:

а) закономірність (якість забезпечення наступності навчально-виховного процесу профільної школи і вищого навчального закладу значно підвищується в спільній (консолідованій) діяльності його суб'єктів);

б) правило (керівникам-менеджерам необхідно постійно коригувати цілі, завдання, зміст та форми, методи, засоби щодо спрямування на об'єднання зусиль учителів, викладачів, старшокласників у навчально-виховному процесі);

в) закономірність (якість забезпечення наступності навчально-виховного процесу профільної школи і вищого навчального закладу прямо пропорційно залежить від обраних керівниками-менеджерами методів, засобів, форм консолідації суб'єктів навчально-виховного процесу профільної школи і вищого навчального закладу);

д) правило (керівникам-менеджерам необхідно постійно оновлювати механізми об'єднання діяльності суб'єктів забезпечення наступності профільної школи і вищого навчального закладу);

- у визначенні місії:

а) закономірність (процес забезпечення наступності профільної школи і вищого навчального закладу набуває характерних рис розвитку лише за наявності чітко визначених бажаних прогностичних орієнтирів, сутність яких відбивається в місіях цих навчальних закладів);

б) правило (керівникам-лідерам профільної школи і вищого навчального закладу необхідно постійно аналізувати освітні потреби, побажання та професійні пріоритети старшокласників, як майбутніх студентів, для визначення змісту місії і слідкувати за його своєчасною корекцією);

в) закономірність (ефективність управління процесом забезпечення наступності зумовлена чіткістю й змістовністю визначення місії профільної школи і вищого навчального закладу та стратегічних орієнтирів її реалізації);

д) правило (керівникам-лідерам профільної школи і вищого навчального закладу необхідно постійно уточнювати компоненти змісту діяльності в ході реалізації визначених місій у змінюваних умовах);

- у стратегічному підході:

а) закономірність (ефективність забезпечення наступності профільної школи і вищого навчального закладу на стратегічному рівні залежить від управлінської компетентності їх керівників);

б) правило (керівникам-реформаторам профільної школи і вищого навчального закладу необхідно своєчасно опановувати новітні стратегії організації навчально-виховного процесу);

в) закономірність (ефективність виконавської діяльності з реалізації управлінської стратегії залежить від

узгодженості дій суб'єктів на всіх рівнях взаємодії);

д) правило (керівникам-реформаторам необхідно постійно приділяти увагу питанням взаємодії щодо реалізації стратегічних орієнтирів у наступності профільної і подальшої професійної підготовки);

- у взаємному узгодженні цілей, завдань, змісту навчальних планів, програм, методів, засобів, форм організації навчально-виховного процесу:

а) закономірність (ефективне забезпечення наступності навчально-виховного процесу досягається за умови застосування системно-цілісного підходу в єдності структурних і функціональних зв'язків діючої педагогічної системи);

б) правило (керівникам різного рангу необхідно у своїй діяльності постійно коригувати й зміцнювати систему утворюваних зв'язків);

в) закономірність (якість і ефективність забезпечення наступності профільної школи і вищого навчального закладу залежить від якості прогностичної діяльності щодо визначення цілей і задач у комплексі, змісту методів і форм організації навчально-виховного процесу, його матеріальної, інформаційної і фінансової підтримки);

д) правило (керівникам різного рангу для прийняття ефективного рішення необхідно оволодівати уміннями прогнозувати цілі на високому рівні).

4. Реалізація компонентів і механізмів забезпечення динаміки наступності у поступово-перспективному запровадженні взаємодії, консолідації, місії, стратегії:

- зіставлення керівниками цілей і завдань змісту організації своєї діяльності та керівництва діяльністю вчителів і викладачів, навчальною діяльністю старшокласників, що супроводжується порівнянням цілей і завдань цієї діяльності, аналізом її змісту, врахуванням можливостей форм, методів, засобів діяльності, статусу особистості старшокласника – майбутнього студента;

- зіставлення керівниками форм організації власної діяльності та вчителів і викладачів, старшокласників як майбутніх студентів, що реалізується у зв'язку планування й проведення заходів, педагогічних та Вчених рад, у змісті засідань деканатів та кафедр, видах роботи учителів

профільної школи і викладачів вищого навчального закладу, у можливостях самоврядування старшокласників і студентів;

- зіставлення керівниками методів організації своєї діяльності та впливу на педагогічну діяльність вчителів і викладачів, навчальну діяльність старшокласників, що відбувається у виборі методів, прийомів, у проведенні моніторингу забезпечення наступності та характеризує динаміку організації навчально-виховного процесу на даному етапі;

- підсилення взаємозв'язку в діяльності керівників, учителів і викладачів, старшокласників, що відбувається шляхом спільного конструювання комплексу цілей і завдань, подальшої їх конкретизації у відповідних напрямках діяльності, врахуванням логіки їх досягнення, узгодженням змісту діяльності через навчальні плани, програми, їхні базові та варіативні частини, в оновленні форм, методів, засобів діяльності порівняно з традиційними, врахуванням індивідуальних особливостей особистості, індивідуального змісту допрофесійної і початкової професійної підготовки;

- підвищення ефективності форм організації власної діяльності керівниками профільної школи і вищого навчального закладу, учителів і викладачів, старшокласників і студентів шляхом: спільних обговорень стану проблеми забезпечення наступності на засіданнях Вченої ради, деканатів, факультетів, кафедр; через участь проректора з наукової роботи, професорсько-викладацького складу вищого навчального закладу в життєдіяльності профільної школи; демократичного характеру співпраці учителів і викладачів; сумісної діяльності старшокласників і студентів;

- урізноманітнення в діяльності керівників методів організації своєї діяльності та вчителів і викладачів, що виявляється в розробці комплексних програм допрофесійної і початкової професійної підготовки, моделі фахівця нової формації, всебічному вивченні особистості старшокласників – майбутніх студентів, створенні системи контролю, проведенні моніторингу забезпечення наступності тощо;

- впровадження місії: вона покликана підвищити якість педагогічного процесу,

Питання педагогіки

будучи за своєю соціально-професійною сутністю і значущістю важливим компонентом структури організації забезпечення наступності профільної школи і вищого навчального закладу в діяльності керівників шляхом досягнення стабільного функціонування цих навчальних закладів;

- впровадження цілепрогностичного компоненту: розробка цільових програм, оновленого змісту освіти, індивідуальної освітньої траєкторії старшокласників у наступності з професійною підготовкою їх як студентів;

- технологічний компонент: реалізація управлінської стратегії забезпечення наступності через розробку й впровадження технологій її реалізації (застосування інноваційних форм роботи педагогічних нарад, Вченої ради, інтерактивних методів проведення навчально-виховного процесу профільної школи і вищого навчального

закладу, ефективних соціально-педагогічних форм співпраці учителів і викладачів тощо);

- контрольно-діагностичний компонент: розробка системи моніторингу забезпечення наступності, спостереження динаміки розвитку особистості старшокласників як майбутніх студентів, їх здібностей і нахилів, ефективність пропонованих механізмів наступності профільної і вищої школи.

Висновки з дослідження і перспективи подальших пошуків у даному напрямку. Наведені в роботі засоби реалізації та контролю забезпечення наступності профільної школи (ліцею) і вищого навчального закладу на адміністративно - управлінському рівні утворюють вихідну базу для подальших досліджень засобів забезпечення наступності інших профільних шкіл із вищими навчальними закладами відповідного спрямування.

Література

1. Артемчук Г. І. Вища школа України: реальність і тенденції розвитку: монографія / Г. І. Артемчук, В. В. Попович, Г. Г. Січкаренко. – К.: Ленвіт, 2004. – 176 с.
2. Гризун Л. Е. Вплив нової парадигми вищої освіти на формування її змісту / Л. Е. Гризун // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: зб. наук. праць. – Київ – Запоріжжя, 2006. – Вип. 37. – С. 24–32.
3. Нікітіна Н. Педагогічний лицей – освітньо-виховне середовище для формування громадянської позиції / Н. Нікітіна // Гуманізація навчально-виховного процесу: зб. наук. праць. – Слов'янськ : Видавничий центр СДПУ, 2006. – Вип. XXX. – С. 164–169.
4. Осипов А. О. Сучасна парадигма освіти. Особливості і трансформація / А. О. Осипов // Сучасні проблеми вищої освіти. – Миколаїв: МФНаУКМА, 1998. – С. 126–132.
5. Сущенко А. В. Адаптація української вищої школи до європейського освітнього середовища / А. В. Сущенко // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: зб. наук. пр. – Київ – Запоріжжя, 2005. – Вип. 35. – С. 3–7.

Kozhevnikov V.M., Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor

MEANS OF IMPLEMENTATION AND CONTROL OF ENSURING CONTINUITY OF SPECIALIZED SCHOOLS AND HIGHER EDUCATION ESTABLISHMENTS AT SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL LEVEL OF MANAGEMENT

In the article the plan for the conversation with the leaders, observation phase of leader's activity, the theoretical model for the implementation process by the leaders organizational and didactic basis - to ensure continuity of teaching basics of general profile school and higher education establishment are shown. Emphasized that an important factor in achieving quality acts to ensure continuity of these institutions in the activities of the leaders of the organization of training process. Today the head of specialized schools and higher education establishments should be the leader, able to provide collective of confederates, create conditions for the implementation of strategic goals. To consider changes in the teaching of traditional organized succession of managers of higher education and the new methodology of the modern paradigm, this caused new problems to be solved.

Keywords: plan for the conversation; monitoring phase of managers, a theoretical model of the implementation process of continuity.